

Oppreisningsordningen for tidligere barnevernsbarn

SLUTTRAPPORT

Et samarbeid mellom Akershus fylkeskommune og kommunene Bærum, Asker, Ski og Oppegård

Forord

Oppreisningsordningen for tidligere barnevernsbarn i Akershus ble opprettet etter et initiativ fra Akershus fylkeskommune. Den fylkeskommunale oppreisningsordningen er en selvstendig ordning som omfatter alle kommunene i fylket. Ordningen omfatter personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt mens de var plassert utenfor hjemmet av barnevernet i en Akershuskommune i tidsrommet 1980 til og med 2003. Kommunene ble invitert til å slutte seg til ordningen, og kommunene Asker, Bærum, Ski og Oppegård vedtok å inngå et samarbeid med fylkeskommunen om en felles oppreisningsordning. Disse kommunene har vedtatt egne vedtekter, som er samordnet med fylkeskommunens vedtekt.

Oppreisningsordningen trådte i kraft 01.11.2012, og utgangspunktet var at den skulle vare i to år og deretter falle bort. Etter vedtak i fylkestinget og tilsvarende vedtak i de fire tilsluttede kommunene ble søknadsfristen forlenget med to år fram til 01.11.2016.

Oppreisningsutvalget har behandlet søknadene fortløpende, og alle sakene er nå behandlet. 126 personer er tilkjent oppreisning. Av disse har 55 personer fått oppreisning på grunnlag av seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, eller gjentatte overgrep, mens 29 personer har fått oppreisning for andre overgrep. 42 personer er tilkjent oppreisning på grunn av omsorgssvikt. Det er tilkjent oppreisningsbeløp på i alt kr 48 935 000. Fylkeskommunen har dekket om lag 2/3 av dette beløpet, mens om lag 1/3 er dekket av de fire tilsluttede kommunene.

Oppreisningsutvalget legger med dette fram sin sluttrapport.

Oslo, juni 2018

Tor Gjone, utvalgets leder

Hanne Haavind

Harald Horne

Helga Riise
sekretariatsleder

Innhold

	Side
1. Innledning	5
2. Oppreisningsutvalg	7
3. Betingelser for oppreisning og kriterier for utmåling av oppreisningsbeløp	7
4. Oversikt over innkomne søknader	9
5. Oppreisningsutvalgets behandling av søknadene	12
6. Oversikt over tilkjente oppreisningsbeløp	17
7. Klager	18
8. Saker behandlet etter samarbeidskommunenes vedtekter	19
8.1 Saker behandlet etter Bærum kommunes vedtekt	19
8.2 Saker behandlet etter Asker kommunes vedtekt	20
8.3 Saker behandlet etter Ski kommunes vedtekt	22
8.4 Saker behandlet etter Oppegård kommunes vedtekt	23
9. Administrasjon av ordningen	25
9.1 Etablering og drift av sekretariat og oppreisningsutvalg	25
9.2 Saksbehandling	26
9.3 Behandling av sensitive personopplysninger	29
9.4 Tilbud til søkerne	30
9.5 Kunngjøring og informasjon om ordningen	31
10. Oppreisningsutvalgets erfaringer med ordningen	33
11. Avslutning	37
Vedlegg:	
1. Vedtekt for oppreisningsordningen i Akershus fylkeskommune	
2. Vedtekt for oppreisningsordningen i Bærum kommune	
3. Vedtekt for oppreisningsordningen i Asker kommune	
4. Vedtekt for oppreisningsordningen i Ski kommune	
5. Vedtekt for oppreisningsordningen i Oppegård kommune	
6. Mal for unnskyldningsbrev	

1. Innledning

De siste tiårene har det vært avdekket uverdige forhold i form av overgrep og omsorgssvikt overfor barn som har hatt sin oppvekst på barnehjem, spesialskoler og ungdomshjem. Et nasjonalt kartleggingsutvalg (Befringutvalget) dokumenterte i *NOU 2004:23 Barnehjem og spesialskoler under lupen*, at det gjennom mange tiår hadde vært kritikkverdige forhold i barnevernsinstitusjoner og spesialskoler. Det ble dokumentert svikt i alle ledd som skulle sørge for at barn og ungdom fikk en trygg oppvekst. Utredningen ble fulgt opp av en egen stortingsmelding, St.meld. nr 24 (2004-2005), som resulterte i at Stortinget i 2005 vedtok en tilpasset rettferdsvederlagsordning for de grupper som meldingen omfattet.

På dette grunnlag etablerte også mange kommuner og fylkeskommuner egne oppreisningsordninger for tidligere barnevernsbarn som hadde vært utsatt for omsorgssvikt eller overgrep, mens de var plassert av det kommunale barnevernet. I noen kommuner, blant annet i Oslo, ble det gjennomført egne granskinger som grunnlag for oppreisningsordningen. Det er ikke gjennomført slik granskning for Akershus.

Akershus fylkesting vedtok i møte 16.06.2011 (sak 61/11) å opprette en fylkeskommunal oppreisningsordning for personer som har vært utsatt for omsorgssvikt eller overgrep mens de var plassert av det kommunale barnevernet i Akershus i perioden 01.01.1980 til 31.12.2003. Denne tidsavgrensningen ble valgt fordi fylkeskommunen i den perioden hadde et lovpålagt ansvar innen barnevernet. I fylkestingets møte 17.11.2011 (sak 94/11) ble vedtekt med nærmere bestemmelser om ordningens avgrensning og organisering vedtatt.

Fylkeskommunens oppreisningsordning er basert på at det var et delt ansvar innen barnevernet i perioden 1980 – 2003. Fylkeskommunen hadde ansvaret for å skaffe plasser i institusjon og fosterhjem og bistå kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet. Med barnevernloven av 1992 fikk fylkeskommunen også et tilsynsansvar for å sikre kvaliteten ved barnevernsinstitusjonene. Fylkeskommunen dekket også en stor del av oppholdsutgiftene ved plasseringen. Det vesentligste av barnevernsoppgavene var likevel et kommunalt ansvar. Kommunene hadde i tillegg til forebyggende hjelpetiltak, ansvar for plassering og oppfølging av det enkelte barn og dekket deler av utgiftene ved plasseringen utenfor hjemmet. Fra 1993 ble myndighet til å fatte vedtak om omsorgsovertakelse, samværsspørsmål og fratakelse av foreldreansvar lagt til fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, et uavhengig statlig organ. Fylkesnemnda treffer vedtak etter forslag fra kommunen, og det er det kommunale barnevernet som overtar omsorgen ved omsorgsovertakelse.

På samme måte som de fleste kommunale/fylkeskommunale oppreisningsordninger, er oppreisningsordningen i Akershus knyttet til kommunenes plasseringsansvar. For søkerne vil det også være den kommunale barneverntjenesten som er kjent. Et samarbeid mellom fylkeskommunen og kommunene var derfor naturlig, selv om den fylkeskommunale ordningen ble utformet som en egen, selvstendig ordning.

Kommunene i Akershus ble invitert til å slutte seg til fylkeskommunens ordning, og det er inngått samarbeidsavtaler med følgende fire kommuner: Asker, Bærum, Ski og Oppegård. Hver enkelt av disse kommunene har vedtatt egne vedtekter, som er samordnet med fylkeskommunens vedtekt.

Perioden som omfattes av ordningene, er ikke helt sammenfallende. Oppegårds ordning dekker perioden 01.07.1954 – 31.12.2003, mens Ski kommunes virkeperiode er 01.07.1954 – 31.12.1992. Asker og Bærum kommuner har tidligere hatt en felles vederlagsordning som dekket perioden fram til 1980. Disse to kommunene sluttet seg derfor til samme virkeperiode som gjelder for den fylkeskommunale ordningen, dvs 01.01.1980 – 31.12.2003.

Oppreisningsordningen trådte i kraft 01.11.2012, og søknadsperioden ble først satt til 01.11.2014. Fylkestinget vedtok i møte 12.05.2014 (sak 28/14) å forlenge søknadsfristen med to år, dvs. til 01.11.2016. De fire tilsluttede kommunene vedtok tilsvarende forlengelse av søknadsfristen. Etter dette ble ordningen avviklet, og det tas ikke lenger imot søknader om oppreisning til behandling.

Fylkeskommunen og de samarbeidende kommunene har gjennom den felles oppreisningsordningen påtatt seg et moralsk ansvar og gitt en uforbeholden unnskyldning til tidligere barnevernsbarn som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt mens de var plassert utenfor hjemmet av barnevernet. De som er tilkjent oppreisning, har også fått et pengebeløp.

De fleste kommunale/fylkeskommunale oppreisningsordninger for tidligere barnevernsbarn har hatt virkeperiode fra barnevernsloven trådte i kraft i 1954, eller hadde ingen begrensninger bakover i tid, og fram til 1980 eller 1993. Mange kommuner i Akershus har, eller har hatt, egne oppreisningsordninger som dekker perioden før 1980. Disse er i liten grad samordnet, og varierer i innhold.

Selv om to av deltakerkommunene har virkeperiode fra 1954, så er den felles oppreisningsordningen i Akershus i hovedsak rettet inn mot plasseringer foretatt av barnevernet etter 1980. Dette illustreres ved at nesten halvparten av søkerne er født etter 1979. Til sammenlikning kan nevnes at det fremgår av rapport 13.04.2010 for Oslos vederlagsordning, at 65% av søkerne var født før 1960.

2. Oppreisningsutvalg

I henhold til vedtektene har fylkesrådmannen etablert et felles sekretariat og et oppreisningsutvalg med følgende medlemmer:

Tor Gjone, dommer, leder av utvalget
Hanne Haavind, psykologspesialist/professor i psykologi UiO
Harald Horne, tidligere fylkesrådmann, jurist

I 2013 ble psykologspesialist Elisabeth Backe-Hansen oppnevnt som varamedlem.

Oppreisningsutvalgets oppgave har vært å behandle søknadene og tilkjenne oppreisning på grunnlag av fylkeskommunens og de fire samarbeidskommunenes vedtekter for ordningen.

Saksbehandlingen i utvalget har vært skriftlig, og utvalget har truffet vedtak i møter. Møtene i utvalget har vært lukket fordi dokumentene i den enkelte sak er underlagt regler for taushetsplikt. Utvalget har mottatt saksfremlegg med forslag til vedtak fra sekretariatet to uker før utvalgsmøtet. Sammen med sakene til behandling har utvalget også fått en oversikt over alle tidligere vedtak.

Utvalget har hatt i alt 40 møter. Varamedlem Elisabeth Backe-Hansen har vært til stede i ett møte i Hanne Haavinds fravær.

3. Betingelser for oppreisning og kriterier for utmåling av oppreisningsbeløp

Formål og målgruppe for oppreisningsordningen fremgår av § 1 i den fylkeskommunale vedtekten. Oppreisningsordningen gjelder for personer som har vært plassert av barnevernet i kommuner i Akershus, i institusjon eller fosterhjem, i perioden 01.01.1980 til 31.12.2003. Plasseringen må ha skjedd med hjemmel i barnevernloven av 1953 eller barnevernloven av 1992.

I vedtektene for samarbeidskommunene er målgruppen tilsvarende definert, men avgrenset til plasseringer gjort av den aktuelle kommunen, og med ulik virkeperiode. Ski kommune har brukt en litt annen formulering enn de øvrige kommunene, men på grunnlag av forarbeidet for den felles ordningen har oppreisningsutvalget lagt til grunn samme tolkning av målgruppe som for de andre samarbeidskommunene, se omtale i pkt 8.3 nedenfor om Ski kommune.

Som det fremgår av punkt 1. Innledning, har Asker og Bærum samme tidsavgrensning som fylkeskommunen, mens Ski og Oppegård har avvikende tidsavgrensning. Disse to kommunene har ikke hatt egen oppreisningsordning tidligere, og har derfor vedtatt at virkeperioden skal gå tilbake til 01.07.1954, da barnevernloven trådte i kraft. Ski kommunes oppreisningsordning går fram til 31.12.1992, mens Oppegårds ordning omfatter hele perioden fram til 31.12.2003.

Om grunnlaget for vurderingen av søknadene er følgende presisert både i den fylkeskommunale vedtekten og i de fire samarbeidskommunenes vedtekter:

«Søknader om oppreisning skal vurderes ut fra den dokumentasjon som foreligger i saken, søkerens egenerklæring og andre holdepunkter. Søkerens egenerklæring skal normalt tillegges stor vekt ved vurderingen.»

I den fylkeskommunale vedtekten er kriterier for utmåling av oppreisningsbeløp regulert av § 5. Beløpene varierer ut fra hvilket saksforhold oppreisningsutvalget legger til grunn:

*«a) dersom søkeren har vært utsatt for seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, eller overgrepene er gjentatte, ytes en oppreisning på 362 500 kroner
b) dersom søkeren har vært utsatt for andre overgrep, ytes en oppreisning på 250 000 kroner
c) dersom søkeren har vært utsatt for omsorgssvikt, ytes en oppreisning på 150 000 kroner»*

Tilsvarende bestemmelser finnes i vedtektene for de fire kommunene som har sluttet seg til oppreisningsordningen.

Oppreisningsbeløpene fra kommunen kommer i tillegg til beløpet fra fylkeskommunen, slik at samlet utbetaling basert på bokstav a) blir 725 000 kroner, bokstav b) 500 000 kroner og bokstav c) 300 000 kroner. Dette gjelder søkere plassert av de fire samarbeidskommunene, mens søkere plassert av andre kommuner i Akershus bare får det fylkeskommunale beløpet.

Av ovenstående fremgår at fylkeskommunens og samarbeidskommunenes vedtekter er samordnet, slik at det bare er virkeperioden som ikke er sammenfallende. Vedtektene legger til grunn at følgende vilkår må være oppfylt for at en søker skal tilkjennes oppreisning:

- Ifølge den fylkeskommunale vedtekten må barnevernet i en Akershus-kommune ha hatt ansvaret for plasseringen i institusjon eller fosterhjem. For de fire samarbeidskommunene gjelder tilsvarende for plasseringer som

- barnevernet i den aktuelle kommunen har hatt ansvar for
- Plasseringen må ha skjedd i virkeperioden slik den er definert i fylkeskommunens og den enkelte kommunes vedtekt
- Søker må ha vært utsatt for omsorgssvikt og/eller overgrep under plasseringen

De to første punktene utgjør det grunnleggende plasseringskravet, som må være oppfylt for at oppreisning skal kunne tilkjennes. Det tredje punktet innebærer at det må foretas en vurdering av om søker har vært utsatt for omsorgssvikt eller overgrep i vedtektens forstand.

Fylkeskommunens og de fire samarbeidskommunenes vedtekter for oppreisningsordningen er vedlagt sluttrapporten.

4. Oversikt over innkomne søknader

Ved søknadsfristen utløp hadde i alt 224 personer søkt om oppreisning. Det forelå imidlertid 228 søknader fordi fire søkere har søkt to ganger. Mottatte søknader fordeler seg slik på år:

Tabell 1 *Mottatte søknader*

	2012	2013	2014	2015	2016	Sum
Antall søknader	17	41	38	32	100	228

Fire søkere trakk søknaden fra behandling, hvorav to ble oversendt Oslo for vurdering i kommunens gjenåpnede vederlagsordning. En søker trakk sin søknad etter å ha blitt gjort oppmerksom på at hennes plassering utenfor hjemmet lå utenfor oppreisningsordningens virkeperiode. En søker oppga ikke noen grunn for hvorfor søknaden ble trukket.

Tre søknader kom inn etter utløpet av søknadsfristen, og ble av den grunn avvist.

En søker døde etter innlevering av søknaden. I henhold til vedtektene skal søknaden i slike tilfeller likevel realitetsbehandles og oppreisning vurderes dersom søkeren har ektefelle eller etterlatte i første arveklasse. Den aktuelle søker hadde ikke ektefelle og heller ingen arvinger i første arveklasse. På dette grunnlag vedtok oppreisningsutvalget at søknaden ikke skulle tas opp til realitetsbehandling.

Etter dette gjensto det 220 søknader til behandling, mens antall søkere var 216, ettersom fire søkere sendte inn søknad to ganger.

Tabell 1 viser at de første årene fordelte søknadene seg forholdsvis jevnt over tid, mens det var en sterk økning mot slutten av søknadsperioden. Den siste måneden før søknadsfristen utløp, kom det inn 61 søknader, dvs nesten dobbelt så mange søknader som i hele 2015. Det er også en erfaring fra andre kommunale oppreisningsordninger, at søknadsmengden tar seg opp mot slutten av søknadsperioden.

Det er mange forhold som påvirker antall potensielle søkere, blant annet folketall, sosioøkonomiske forhold og forebyggende tiltak i vid forstand. Barnevernets ressurser i den aktuelle perioden og terskelen for å gripe inn og plassere barn/ungdom utenfor hjemmet, kan ha variert mellom kommunene, og kan eventuelt ha hatt noe å si for variasjonen i søkertallet. Et viktig forhold er også i hvilken grad oppreisningssekretariatet har nådd ut med informasjon om ordningen.

Ut fra erfaringer fra andre oppreisningsordninger kunne en ha forventet noe større pågang av søkere. I den forbindelse er det viktig å være klar over at de fleste andre kommunale ordninger har omfattet en mye lengre tidsperiode. De fleste kommunale fellesordninger har ikke hatt noen avgrensning bakover i tid, eventuelt har de gått tilbake til 1954 da barnevernloven trådte i kraft, og dekket perioden fram til 1980 eller 1993.

Aldersmessig fordeling av søkerne fremgår av tabellen nedenfor:

Tabell 2 Søkere fordelt på fødselsår

Før 1960	1960 - 1970	1970 - 1980	1980 - 1990	1990 - 2000	Sum
10	34	70	86	16	216

Det er stor aldersmessig spredning på søkerne med hovedtyngden født på 1970- og 1980-tallet. 47% av søkerne er født etter 1979.

Det er en overvekt av mannlige søkere med 123 menn og 93 kvinner.

Søkerne fordeler seg slik på kommuner:

Tabell 3   *Søkere fordelt på kommuner*

Kommune	Antall søkere
Bærum	59
Asker	19
Sum Asker og Bærum	78
Vestby	5
Ski	20
Ås	7
Frogn	5
Nesodden	8
Oppegård	4
Enebakk	5
Sum Follo	54
Aurskog-Høland	6
Sørum	4
Fet	0
Rælingen	3
Lørenskog	10
Skedsmo	14
Nittedal	7
Sum N. Romerike	44
Gjerdrum	0
Ullensaker	7
Nes	6
Eidsvoll	4
Nannestad	2
Hurdal	0
Sum Ø. Romerike	19
Sum Akershus	195
Kommuner utenfor Akershus	21
Totalt	216

Det er stor geografisk spredning i søknadsmassen, og 19 av fylkets 22 kommuner er representert. Som rimelig er, er det flest søkere fra de mest folkerike kommunene. Sett i forhold til befolkningsmengde, er det relativt få søkere fra Romerike.

5. Oppreisningsutvalgets behandling av søknadene

Som det går fram av punkt 4 ovenfor, var det i alt 216 søkere. Tabellen nedenfor viser oppreisningsutvalgets behandling av søknadene.

Tabell 4 *Samlet oversikt over behandlede søknader fordelt på år*

År	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Sum
Antall saker	41	34	36	27	59	19	216
Herav: Innvilget	20	18	24	18	32	14	126
Avslag	21	16	12	9	27	5	90

Saker som er gjort om fra avslag til innvilget gjennom klageprosess, er lagt inn som innvilget i det år oppreisningsutvalget behandlet søknaden.

Fire søkere som fikk avslag ved første gangs behandling av søknaden om oppreisning, søkte på nytt. En av disse søkerne la frem nye opplysninger og fikk sin søknad realitetsbehandlet på nytt, men oppreisningsutvalgets vedtak om avslag ble opprettholdt. De tre andre søkerne som søkte på nytt, la ikke fram nye opplysninger, og oppreisningsutvalget vedtok å avvise søknadene, slik at det opprinnelige vedtaket om avslag ble stående. En av disse søkerne klagde på avvsningsvedtaket. Etter behandling i klagenemnda ble det opprinnelige vedtaket om avslag på søknaden om oppreisning stående også i denne saken. I tabellene 4 - 7 er resultatet av søknadsbehandlingen for disse fire søkerne registrert som bare en sak med ett avslag for den enkelte søker.

Det fremgår av tabell 4 at 126 søkere er tilkjent oppreisning. Det innebærer at 58% av søkerne fikk sin søknad om oppreisning innvilget, mens 42% fikk avslag.

Sju av de sakene som er innvilget, ble innvilget etter klagebehandling, se punkt 7 Klagebehandling nedenfor.

Grunnlaget for å tilkjenne oppreisning i de saker oppreisningsutvalget har behandlet, går fram av tabellen nedenfor:

Tabell 5 Innvilgede søknader etter grunnlag for tilkjent oppreisning (antall saker)

Overgrep bokstav a (seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, gjentatte overgrep)	55
Overgrep bokstav b (andre overgrep)	29
Omsorgssvikt bokstav c	42
Innvilget i alt	126

Det er en klar overvekt av saker der oppreisning er tilkjent på grunnlag av overgrep, i alt 84 saker, dvs 67% av de innvilgede sakene. I 18 av disse sakene var søkeren utsatt for både overgrep og omsorgssvikt. De fleste av overgrepssakene gjelder overgrep som omfattes av vedtektens § 5, annet ledd, bokstav a, det vil si seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, eller gjentatte overgrep.

I samsvar med praksis i andre kommunale/fylkeskommunale ordninger har oppreisningsutvalget lagt til grunn at overgrep i vedtektens forstand gjelder overgrep begått av ansvarlige omsorgspersoner. Overgrep som er begått av andre, for eksempel andre barn på en barnevernsinstitusjon, kan bli vurdert som omsorgssvikt dersom institusjonen kan klandres for ikke å ha gjort nok for å forhindre at overgrepet skjedde. Tilsvarende er lagt til grunn for overgrep i fosterhjem hvis overgrepet er begått av andre enn fosterforeldrene.

Vurdering av alvorlighetsgrad i overgrepene, og om overgrepene kan anses som gjentatte, har vært avgjørende for om søker er tilkjent oppreisning etter bokstav a eller b. For at overgrep skal anses som gjentatte, har oppreisningsutvalget lagt vekt på at det var et mønster i overgrepene, for eksempel gjentatt bruk av fysisk og/eller psykisk avstraffelse. Enkeltstående hendelser, der overgrepet ikke har vært ansett som alvorlig, har blitt vurdert etter bokstav b. Alle seksuelle overgrep begått av omsorgspersoner er vurdert å falle inn under bokstav a.

Ved vurdering av om det har skjedd omsorgssvikt i vedtektens forstand, har oppreisningsutvalget lagt til grunn at det må ha vært alvorlige mangler ved den daglige omsorgen, fysisk og/eller psykisk. Dette omfatter blant annet materielle forhold som boforhold, klær, mat, hjelp med skolearbeid, tilrettelegging i forhold til kontakt med søsken og annen nær familie, og ivaretagelse av psykiske behov for nærhet, trygghet og trivsel. Kravet om at det må ha vært alvorlige mangler ved omsorgssituasjonen, innebærer at ikke ethvert avvik fra en normal omsorgssituasjon berettiger til oppreisning for omsorgssvikt.

I noen tilfeller har oppreisningsutvalget vurdert at søkers følelsesmessige omsorgssituasjon har vært så mangelfull at det har blitt vurdert som psykisk overgrep, og oppreisning er da tilkjent etter bokstav a eller b. Eksempelvis har det skjedd i et par tilfeller der omsorgspersoner ikke har støttet og fulgt opp en søker som har vært i en

svært sårbar og vanskelig situasjon etter overgrep eller andre traumatiske hendelser.

Generelt har utvalget lagt til grunn at søknadene måtte vurderes i forhold til hva som var faglig akseptert, og normer som gjaldt i samfunnet på tidspunktet for plasseringen utenfor hjemmet.

Mange av søkerne har fortalt om til dels store problemer i voksenlivet i form av psykiske lidelser, rusmisbruk, kriminalitet, avbrutt utdanning, arbeidsledighet, dårlig økonomi mv. Ved vurdering av søknaden om oppreisning har oppreisningsutvalget ikke vektlagt hvordan livet etter plasseringen har vært for søkeren. Søkere som senere har greid seg bra uten store problemer, har således fått innvilget oppreisning på linje med andre.

Tabellen nedenfor viser innvilgede søknader fordelt på type plasseringssted.

Tabell 6 *Innvilgede søknader etter plasseringssted (antall saker)*

Institusjon	79
Fosterhjem	28
Både institusjon og fosterhjem	16
Andre plasseringer	3
Innvilget i alt	126

Det fremgår av tabellen at det er en klar overvekt av tilkjent oppreisning etter plasseringer på institusjon. I 16 saker har søker vært utsatt for overgrep og/eller omsorgssvikt under plassering både på institusjon og i fosterhjem.

Andre plasseringsteder gjelder et avlastningshjem for tre hjemmeboende barn. Som hovedregel omfattes ikke avlastningshjem av oppreisningsordningen. Fylkeskommunens klagenemnd kom etter konkret vurdering til at i dette spesielle tilfellet var plasseringsvilkåret i vedtekten likevel oppfylt.

Det var i alt 90 søkere som fikk avslag på sin søknad om oppreisning. De fleste avslagene er knyttet til formelle grunner, det vil si at søkerne ikke fyller plasseringsvilkåret i vedtektene.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over grunnlaget for avslagene.

Tabell 7 *Avslag på søknader om oppreisning etter avslagsgrunn (antall saker)*

Plassert av kommuner utenfor Akershus	21
Utenfor virkeperioden	11
Plassert av andre instanser	9
Omsorgssvikt og/eller overgrep skjedd i hjemmet	17
Ikke plassert utenfor hjemmet (andre hjelpetiltak)	8
Ikke omsorgssvikt eller overgrep	24
Sum avslag	90

Det fremgår av tabellen at de fleste avslagene er gitt på formelt grunnlag fordi søkeren ikke fyller det grunnleggende plasseringsvilkåret i vedtektens § 4, og av den grunn faller utenfor ordningen. Det gjelder i alt 66 av de 90 søkerne som fikk avslag på sin søknad.

21 søkere fikk avslag fordi de ikke var plassert av barnevernet i en Akershus-kommune, men var plassert av kommuner utenfor Akershus. I elleve tilfeller skyldes avslaget at omsorgssvikten eller overgrepet skjedde utenfor den virkeperiode som er fastsatt i vedtektene.

Dersom en annen instans enn barnevernet, for eksempel PPT eller barne- og ungdomspsykiatrien, var ansvarlig for plasseringen, faller også disse utenfor oppreisningsordningen for tidligere barnevernsbarn. Noen ganger kan en plassering ha skjedd i samarbeid mellom barneverntjenesten og PPT eller barne- og ungdomspsykiatrien. Særlig har det vært tilfelle for opphold ved institusjoner innen psykisk helsevern/barne- og ungdomspsykiatrien. Oppreisningsutvalget har vurdert barnevernets ansvar i disse sakene på grunnlag av opplysninger om hvor sterkt barnevernet hadde vært involvert i beslutning om plassering og oppfølging av søkeren. Utvalget har oppfattet at oppreisningsordningen er ment å være en raus ordning, og har lagt det til grunn for sin tolkning av vedtektene. I tilfeller der det er dokumentert at barnevernet ikke har medvirket ved plasseringen, vurderer likevel utvalget at det ikke er rimelig at barnevernet skal ta ansvar for eventuelle overgrep eller omsorgssvikt som kan ha skjedd under plasseringen. Det fremgår av tabell 7 ovenfor at 9 av avslagene gjelder søkere som var plassert av andre instanser enn barnevernet.

I 17 tilfeller hadde overgrep eller omsorgssvikt skjedd i hjemmet og ikke under plassering av barnevernet. De fleste av disse søkerne har fremhevet at til tross for at barnevernet kjente til de vanskelige forholdene i hjemmet, grep de inn altfor seint og tok over omsorgen. I noen tilfeller har søkeren rettet anklager mot barnevernet fordi omsorgen ble opphevet og søkeren tilbakeført til en hjemmesituasjon som innebar omsorgssvikt og/eller overgrep. Ifølge vedtektene er oppreisningsordningen rettet inn mot personer som har opplevd overgrep og/eller omsorgssvikt mens de var plassert

utenfor hjemmet av barnevernet. Overgrep og/eller omsorgssvikt i hjemmet, eller manglende inngripen fra barnevernets side, omfattes ikke av ordningen.

I åtte tilfeller har søkeren fått avslag fordi han/hun ikke har vært plassert i institusjon eller fosterhjem, men har hatt ulike hjelpetiltak i hjemmet, eller det er benyttet alternative tiltak som ikke omfattes av oppreisningsvedtektene.

Det vises til punkt 10 nedenfor der tolkning av plasseringsvilkåret i vedtektene er drøftet nærmere.

Det kan nevnes at vedtektene har en unntaksbestemmelse, som i den fylkeskommunale vedtektens § 4 er formulert slik:

«I særlige tilfelle kan det i samråd med fylkesrådmannen gjøres unntak fra plasseringsvilkåret.»

Tilsvarende bestemmelse er inntatt i samarbeidskommunenes vedtekter.

I kommentarene til denne bestemmelsen i fylkestingssak 94/11 om vedtekter for den fylkeskommunale oppreisningsordningen i Akershus, er det vist til tilsvarende unntaksbestemmelse i vedtektene for oppreisningsordningen i Østfold. I innstilling til fylkestinget i Østfold 29.04.2009 der oppreisningsordningen og vedtektene ble lagt fram, er unntaksbestemmelsen begrunnet slik:

«Arbeidsgruppen har også diskutert om det bør være en skjønnsmessig unntaksbestemmelse fra plasseringsprinsippet for søkere som har uklart kommunetilknytning. En regel om dette er innarbeidet i forslaget til vedtekter (§4).»

På bakgrunn av forarbeidene for ordningen i Akershus, har oppreisningsutvalget lagt til grunn samme forståelse av unntaksbestemmelsen som i Østfold. Det innebærer at unntaksbestemmelsen kunne komme til anvendelse i de sakene der det var usikkerhet i forhold til hvilken kommune som var ansvarlig for plasseringen. Denne tolkningen av unntaksbestemmelsen er også lagt til grunn av klagenemnda i fylkeskommunen ved behandling av klagesaker.

Fordi oppreisningsutvalget ikke har hatt saker til behandling der søkers kommunetilknytning har vært uklart, har unntaksbestemmelsen ikke kommet til anvendelse.

Det fremgår av tabell 7 at i 24 av sakene ble avslagene begrunnet med at de materielle vilkårene for å tilkjenne oppreisning ikke var oppfylt. I ni av disse sakene var årsaken at det fremsto som svært uklart hva som hadde skjedd, fordi søkers anførsler ikke støttes av andre opplysninger, eller det fremkom direkte motstridende opplysninger

mellom det søker har fortalt og opplysninger i saksdokumentene. Selv om søkers egenerklæring skal tillegges stor vekt, må det også tas hensyn til opplysninger som fremkommer i saksdokumentene. I 15 tilfeller har oppreisningsutvalget vurdert at søkers egen beskrivelse av hva han/hun hadde opplevd, ikke hadde en alvorlighetsgrad som tilsa at det var overgrep eller omsorgssvikt i vedtektens forstand.

6. Oversikt over tilkjente oppreisningsbeløp

Det er tilkjent i alt kr 48 935 000 i oppreisningsbeløp. Tabellen nedenfor viser beløpet fordelt på år.

Tabell 8 *Tilkjente oppreisningsbeløp i alt (kroner pr år)*

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Sum
AFK	5 340 000	4 600 000	6 325 000	3 975 000	8 387 500	3 575 000	32 202 500
Samarb.-komm	2 632 500	2 675 000	3 200 000	2 362 500	3 562 500	2 300 000	16 732 500
Sum tilkjent oppreisn	7 972 500	7 275 000	9 525 000	6 337 500	11 950 000	5 875 000	48 935 000

Det fremgår av punkt 5 ovenfor at i alt 126 personer er tilkjent oppreisning etter fylkeskommunens og/eller samarbeidskommunenes vedtekter. Beløpet som er tilkjent etter fylkeskommunens vedtekter, omfatter oppreisning både til søkere som er plassert av samarbeidskommunene, og søkere plassert av andre Akershus-kommuner.

Både i den fylkeskommunale vedtekten og i samarbeidskommunenes vedtekter er det en bestemmelse om at oppreisningsutvalget kan skjønnsmessig fastsette et lavere beløp enn standardbeløpet, dersom standardbeløpet i særskilte tilfeller vurderes som uforholdsmessig høyt. Oppreisningsutvalget har i ett tilfelle brukt denne bestemmelsen og fastsatt et lavere beløp enn standardbeløpet. Dette gjelder en søker som fylte plasseringsvilkåret i Ski kommunes vedtekt for bare en kort periode av plasseringen. Oppreisningsutvalget reduserte kommunens oppreisningsbeløp, mens standardbeløpet ble lagt til grunn for den fylkeskommunale delen.

I henhold til vedtektene er det foretatt avkorting i utbetalt oppreisningsbeløp dersom søker har fått oppreisning/billighetserstatning for samme forhold fra andre instanser, jf vedtektens § 5, femte ledd. Både fylkeskommunens og samarbeidskommunenes vedtekter gjør unntak for innvilget erstatning etter Stortingets utvidede og tilpassede rettfærdsvederlag for barnevernsbarn. Ski kommunes vedtekter gjør også unntak for innvilget erstatning for Stortingets alminnelige vederlagsordning.

På dette grunnlag er det foretatt avkorting i tilkjent oppreisningsbeløp i seks saker. En av disse søkerne hadde tidligere mottatt billighetserstatning fra Bærum kommune, og oppreisningsbeløpet fra kommunen ble redusert tilsvarende. I tre tilfeller er oppreisningsbeløpet avkortet fordi søkerne hadde fått voldsoffererstatning fra staten, og i ett tilfelle hadde søker fått erstatning/oppreisning fra overgriper gjennom dom i tingretten. I ett tilfelle er det foretatt avkorting fordi søker hadde fått rettfærdsvederlag etter statens alminnelige rettfærdsvederlagsordning.

Når denne rapporten avsluttes, er det to av søkerne som er tilkjent oppreisning, som ikke har fått oppreisningsbeløpet utbetalt. Det skyldes at sekretariatet ikke har lyktes i å få kontakt med dem.

7. Klager

Vedtaket fattet av oppreisningsutvalget er enkeltvedtak som kan påklages etter forvaltningsloven. Ved utsending av oppreisningsutvalgets vedtak ble søkerne rutinemessig orientert om klageadgangen, og ved behov fikk de bistand til å utforme klagen.

Klagene ble først lagt fram for oppreisningsutvalget til ny vurdering. Dersom utvalget opprettholdt sitt vedtak, ble klagen lagt fram for fylkeskommunens klagenemnd. Dersom oppreisningsutvalget hadde behandlet klagen etter både fylkeskommunale og kommunale vedtekter, ble klagen behandlet både i fylkeskommunens og samarbeidskommunens klageorgan.

Det kom inn 18 klager på oppreisningsutvalgets vedtak om tilkjenning av oppreisning. Med 216 behandlede saker utgjør det 8,3% av sakene. De fleste klagene gjaldt avslag på søknad om oppreisning, men i et par tilfeller ble det klagt på utmåling av oppreisningsbeløp.

Tabell 9 nedenfor gir oversikt over behandlingen av klagene på vedtak om oppreisning.

Tabell 9   *Behandling av klager på vedtak om oppreisning*

	Oppreisningsutvalg	AFK klagenemnd	Kommunal klagenemnd
Klagesaker behandlet	18	16	8
Vedtaket opprettholdt	16	11	6
Vedtaket endret	2	5	2

Det fremgår av tabellen at oppreisningsutvalget endret sitt vedtak i to av klagesakene,

mens utvalget opprettholdt det opprinnelige vedtaket i 16 saker. Disse 16 klagesakene ble sendt videre til sluttbehandling i klagenemnd. Åtte av disse 16 klagenemndene gjaldt saker som hadde vært behandlet på grunnlag av både fylkeskommunens og en samarbeidskommunes vedtekter, og de måtte derfor behandles i både fylkeskommunens og den aktuelle kommunale klagenemnd. Klagenemnda i Bærum har hatt fem saker til behandling, mens Ski kommune har behandlet to klager og Asker kommune en klage.

Resultatet etter behandlingen av klager knyttet til vedtak om tilkjenning av oppreisning, er at vedtaket ble omgjort i 7 av 18 klagesaker enten av oppreisningsutvalget selv eller av klagenemnd.

Oppreisningsutvalget er kjent med at klagen som ble behandlet av klagenemnda i Asker kommune, ble videresendt til behandling i formannskapet, som tilkjente søkeren en billighetserstatning.

I tillegg til klager på vedtak om tilkjenning av oppreisning, kom det inn tre klager på oppreisningsutvalgets vedtak om avvisning av søknader. Ved klagebehandlingen endret oppreisningsutvalget sitt vedtak i to av disse sakene, slik at sakene likevel ble tatt opp til realitetsbehandling. Den tredje klagen på avvisning gjaldt en søker som hadde fått sin sak behandlet og avgjort av klagenemnd tidligere. Klagenemnda i Akershus realitetsbehandlet saken på nytt, og opprettholdt det opprinnelige vedtaket om avslag på søknaden om oppreisning.

8. Saker behandlet etter samarbeidskommunenes vedtekter

8.1 Saker behandlet etter Bærum kommunes vedtekt

Tabell 10 Saker behandlet etter Bærum kommunes vedtekt (antall saker)

Antall behandlede saker	59
Innvilget bokstav a (seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, gjentatte overgrep)	19
Innvilget bokstav b (andre overgrep)	7
Innvilget omsorgssvikt bokstav c	11
Avslag	22

Det fremgår av tabellen at 37 søkere er tilkjent oppreisning etter Bærum kommunes oppreisningsvedtekt, mens 22 søkere fikk avslag. Det innebærer at ca 63% av søkerne fikk tilkjent oppreisning, mens 37% fikk avslag.

Av de som ble tilkjent oppreisning, fikk om lag halvparten oppreisning etter vedtektens § 5 annet ledd, bokstav a, det vil si seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, eller gjentatte overgrep. De fleste av de som ble tilkjent oppreisning, hadde vært plassert i institusjon.

14 av avslagene ble gitt ut fra formelle grunner fordi søker ikke fylte det grunnleggende plasseringskravet i vedtektens § 4.

Det er tilkjent oppreisningsbeløp fra Bærum kommune på i alt kr 9 997 500. I tillegg kommer oppreisningsbeløp tilkjent etter fylkeskommunens oppreisningsvedtekt, kr 10 287 500. Det innebærer at søkere som Bærum kommune hadde plasseringsansvaret for, til sammen er tilkjent kr 20 285 000 i oppreisning.

En søker som tidligere hadde mottatt kr 200 000 i billighetserstatning fra Bærum kommune for forhold før 1980, fikk oppreisningsbeløpet fra kommunen avkortet tilsvarende. Fra fylkeskommunen fikk søkeren standardbeløpet på kr 362 500.

I ett tilfelle ble oppreisningsbeløpet delt mellom Asker og Bærum fordi begge kommuner hadde hatt ansvar for søkers plasseringer i den periode som oppreisningen ble tilkjent for. Oppreisningsutvalget fordelte den kommunale delen av oppreisningsbeløpet med kr 272 500 på Bærum kommune og kr 90 000 på Asker kommune på grunnlag av den tidsperiode som hver av de to kommunene hadde hatt ansvar for.

Det er behandlet seks klagesaker etter Bærum kommunes vedtekt. I tre av disse sakene ble vedtakene endret fra avslag til innvilgelse i klageprosessen.

8.2 Saker behandlet etter Asker kommunes vedtekt

Tabell 11 Saker behandlet etter Asker kommunes vedtekt

Antall behandlede saker	19
Innvilget bokstav a (seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, gjentatte overgrep)	3
Innvilget bokstav b (andre overgrep)	5
Innvilget omsorgssvikt bokstav c	6
Avslag	5

Det fremgår av tabellen at 19 søknader er behandlet på grunnlag av Asker kommunes vedtekt. 14 søkere ble tilkjent oppreisning, mens 5 fikk avslag. Det innebærer at 74% av søkerne fikk tilkjent oppreisning, mens 26% fikk avslag.

En søker fra Asker trakk søknaden sin før den var ferdigbehandlet, og en søker døde etter innlevering av søknaden. Disse to sakene er ikke inkludert i tallene i tabell 11.

Av de som ble tilkjent oppreisning, fikk åtte søkere oppreisning for overgrep, mens seks fikk oppreisning for omsorgssvikt. De som fikk tilkjent oppreisning, fordelte seg om lag likt mellom institusjon og fosterhjem.

Av de fem avslagene var tre basert på formelle grunner fordi søker ikke oppfylte det grunnleggende plasseringskravet i oppreisningsvedtekten.

I ett tilfelle hadde en søker mottatt kr 60 000 i voldsoffererstatning fra staten. I henhold til vedtektene ble tilkjent oppreisningsbeløp fra fylkeskommunen og Asker kommune avkortet tilsvarende.

Det er tilkjent i alt kr 3 297 500 etter Asker kommunes oppreisningsvedtekt. I ett tilfelle er oppreisningsbeløpet delt mellom Asker og Bærum, fordi begge kommuner hadde hatt ansvar for søkers plasseringer. Oppreisningsbeløpet på kr 90 000 fra Asker er inkludert i det tilkjente beløp fra Asker kommune. Søkeren er imidlertid ikke talt med i antall saker i tabell 11, fordi han inngår i antall saker for Bærum i tabell 10.

I tillegg til det oppreisningsbeløp søkerne får fra kommunen, kommer oppreisningsbeløp tilkjent etter fylkeskommunens oppreisningsvedtekt, i alt kr 3 207 500. Det innebærer at søkere som Asker kommune hadde plasseringsansvar for, i alt er tilkjent kr 6 505 000 i oppreisning.

Det er en søker som ikke har fått oppreisningsbeløpet utbetalt, fordi sekretariatet i skrivende stund ikke har lyktes i å få kontakt med ham.

Det er behandlet en klagesak etter Asker kommunes vedtekt. Både klagenemnda i fylkeskommunen og i Asker opprettholdt vedtak om avslag, men kommunens klagenemnd videresendte klagen til formannskapet, som tilkjente søkeren en billighetserstatning. Denne saken er talt som avslag i tabell 11, og billighetserstatningen fra formannskapet er ikke med i beløpene ovenfor.

8.3 Saker behandlet etter Ski kommunes vedtekt

Tabell 12 Saker behandlet etter Ski kommunes vedtekt

Antall behandlede saker	20
Innvilget bokstav a (seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, gjentatte overgrep)	7
Innvilget bokstav b (andre overgrep)	1
Innvilget omsorgssvikt bokstav c	5
Avslag	7

I Ski kommunes vedtekt er målgruppen definert slik: «*personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt i institusjon eller fosterhjem under omsorg og plassering av barnevernet i Ski kommune*». Oppreisningsutvalget har tolket denne ordlyden slik at målgruppen omfatter plasseringer utenfor hjemmet som var vedtatt av barnevernet i Ski kommune, selv om det ikke forelå en formell omsorgsovertakelse. Det kommunale barnevernet kunne plassere barn utenfor hjemmet med foreldrenes samtykke uten at det skjedde en formell omsorgsovertakelse. I slike tilfeller har oppreisningsutvalget lagt til grunn at oppholdet omfattes av oppreisningsordningen. Dette er i samsvar med den definisjon av målgruppen som er presisert i de andre samarbeidskommunenes og fylkeskommunens vedtekter. Det vises også til at da kommunene ble invitert til å delta i ordningen og ved avtaleinngåelsen, ble det lagt til grunn at kriteriene for å tilkjenne oppreisning skulle være sammenfallende, mens kommunene kunne vedta avvikende virkeperiode.

Det fremgår av tabellen at i alt 20 saker er behandlet etter Ski kommunes oppreisningsvedtekt. Av disse er 13 søkere tilkjent oppreisning, mens 7 søkere har fått avslag på grunnlag av både Ski kommunes og fylkeskommunens vedtekter. Det innebærer at 65% av søkere plassert av Ski kommunes barnevern ble tilkjent oppreisning, mens 35% av søkerne fikk avslag.

Ski kommunes oppreisningsvedtekt omfatter tidsperioden 01.07.1954 til 31.12.1992, mens fylkeskommunens oppreisningsvedtekt omfatter perioden 01.01.1980 til 31.12.2003. Fordi vedtektenes virkeperiode er forskjellig, varierer det om oppreisning er tilkjent etter Ski kommunes vedtekt, fylkeskommunens vedtekt, eller begge vedtekter. I fem av sakene ble søker tilkjent oppreisning etter bare den fylkeskommunale vedtekten, fordi de falt tidsmessig utenfor virkeperioden for Ski kommunes vedtekt. Tilsvarende gjelder at tre søkere ble tilkjent oppreisning etter bare Ski kommunes vedtekt, fordi det gjaldt forhold før 1980. Fem søkere ble tilkjent oppreisning etter både Ski kommunes og fylkeskommunens vedtekt.

I henhold til Ski kommunes vedtekt kan oppreisningsutvalget skjønnsmessig fastsette et lavere beløp enn standardbeløpet, dersom standardbeløpet i særskilte tilfeller

vrderes som uforholdsmessig høyt. Oppreisningsutvalget har i ett tilfelle benyttet adgangen til å redusere det tilkjente oppreisningsbeløp. Det gjelder et tilfelle der bare de fem første månedene av søkers plasseringstid på i alt ca seks år var omfattet av virkeperioden for Ski kommunes oppreisningsordning. I dette tilfellet ble oppreisningsbeløp fra Ski redusert med kr 100 000 til kr 50 000. Ved fastsettelsen av oppreisningsbeløp fra Ski kommune vektla oppreisningsutvalget at det første halve året av plasseringstiden var vesentlig for tilkjenning av oppreisning. For den delen av oppreisningsbeløpet som ble tilkjent etter fylkeskommunens vedtekt, er standardbeløpet på kr 150 000 opprettholdt.

Av de søkere som ble tilkjent oppreisning på grunnlag av plasseringer foretatt av barneverntjenesten i Ski, fikk åtte oppreisning for overgrep, mens fem fikk for omsorgssvikt. De fleste som fikk tilkjent oppreisning, fikk det etter plassering i institusjon.

Sju søkere fikk avslag på sin søknad om oppreisning. For fem av disse sakene skyldes avslaget formelle grunner fordi søker ikke fylte det grunnleggende plasseringskravet i vedtektene.

Det er innvilget i alt kr 3 037 500 etter Ski kommunes oppreisningsordning. I tillegg til det oppreisningsbeløp søkeren får fra kommunen, kommer oppreisningsbeløp tilkjent etter fylkeskommunens oppreisningsvedtekt, i alt kr 2 662 500. Det innebærer at søkere som Ski kommune hadde plasseringsansvar for, i alt er tilkjent kr 5 700 000 i oppreisning.

Det er behandlet to klagesaker etter Ski kommunes vedtekt. I begge saker ble opprinnelig vedtak opprettholdt.

8.4 Saker behandlet etter Oppegård kommunes vedtekt

Tabell 13 *Saker behandlet etter Oppegård kommunes vedtekt*

Antall behandlede saker	5
Innvilget bokstav a (seksuelle overgrep, grov psykisk eller fysisk vold, gjentatte overgrep)	0
Innvilget bokstav b (andre overgrep)	1
Innvilget omsorgssvikt bokstav c	1
Avslag	3

Selv om Oppegård kommunes oppreisningsordning omfatter perioden 01.07.1954 til 31.12.2003, så er bare fem saker behandlet etter kommunens oppreisningsvedtekt. Av disse er to tilkjent oppreisning, mens tre har fått avslag.

De to søkerne som er tilkjent oppreisning etter Oppegård kommunes oppreisningsordning, gjaldt forhold etter 1980, og de har fått oppreisningsbeløp også fra fylkeskommunens oppreisningsordning. Samlet tilkjent oppreisningsbeløp til søkere plassert av Oppegård kommunes barnevern er kr 800 000, som er fordelt med kr 400 000 på Oppegård kommune og kr 400 000 på fylkeskommunen.

De tre avslagene er gitt på formelt grunnlag fordi søkerne ikke oppfylte det grunnleggende plasseringskravet i vedtekten. I tabell 3 side 11 er den ene av disse søkerne oppført som plassert av en kommune utenfor Akershus, fordi det under saksbehandlingen kom fram at han ikke var plassert av Oppegård, men av Oslo kommune.

Det er ikke behandlet klagesaker etter Oppegård kommunes vedtekt.

I forbindelse med en av de sakene der det er tilkjent oppreisning etter kommunens oppreisningsvedtekt, hadde Oppegård kommune i brev 27.03.2015 en del kommentarer til oppreisningsutvalgets vedtak. Kommunen viste til barnevernsdokumentene i saken og mente at oppreisningsutvalgets vedtak var fattet på uriktig grunnlag. Oppreisningsutvalget gikk gjennom kommunens kommentarer, og fylkesrådmannen besvarte etter det kommunens henvendelse på grunnlag av oppreisningsutvalgets redegjørelse. I brevet fra fylkeskommunen til Oppegård kommune presiseres at oppreisningsutvalget ikke kan kommentere enkeltsaker, men det ble gitt følgende generelle opplysninger:

«Søknader om oppreisning skal vurderes ut fra den dokumentasjon som foreligger i saken, søkerens egenerklæring og andre holdepunkter. Søkerens egenerklæring skal normalt tillegges stor vekt.

Hvilke type opplysninger som foreligger, varierer fra sak til sak. Foruten søkers egenerklæring og barnevernssakens dokumenter, kan det også foreligge opplysninger fra andre instanser, erklæring fra psykolog mv. På grunnlag av søkers egenerklæring og de øvrige opplysninger i saken (herunder barnevernsdokumentene), fatter Oppreisningsutvalget sine vedtak. Barnevernsdokumentene er et viktig grunnlag, men det innhentes også dokumentasjon fra andre kilder, og det er sjelden at barnevernsdokumentene utgjør de eneste dokumentene i saken i tillegg til søkers egenerklæring. Oppreisningsutvalget er opptatt av å ha så stor bredde som mulig i beslutningsgrunnlaget.»

9. Administrasjon av ordningen

9.1 Etablering og drift av sekretariat og oppreisningsutvalg

Det ble etablert et felles sekretariat i fylkeskommunen som har administrert ordningen og forberedt sakene for oppreisningsutvalget. Sekretariatsleder ble tilsatt i januar 2012, og en utreder og en administrasjonskonsulent ble tilsatt i august 2012. Etter at en medarbeider sluttet høsten 2014, hadde sekretariatet to fast ansatte medarbeidere fram til februar 2017. Da det kom inn uventet mange søknader like før søknadsfristens utløp 01.11.2016, ble det engasjert to medarbeidere i tidsavgrenset tilsetting for at ventetiden for søkerne ikke skulle bli for lang. En medarbeider ble tilsatt for ett år fra mars 2017 til mars 2018. I tillegg var en medarbeider tilsatt i fire måneder våren 2017.

Juridisk stab i fylkeskommunen har forberedt klagesakene for klagenemnda. I perioder har juridisk stab også bistått noe i den løpende saksbehandlingen. Oppreisningssekretariatet har også fått god støtte fra dokumentasjonsstaben, kommunikasjonsstaben og andre enheter i fylkesadministrasjonen.

Utvalgsmedlemmene har mottatt godtgjøring på kr 925 pr time, som tilsvarte offentlig salærsats ved oppstart av ordningen. Denne satsen har ikke vært justert i perioden. Ett medlem, Harald Horne, mottok ikke godtgjøring i perioden 2012 til oktober 2015 fordi arbeidet i oppreisningsutvalget var omfattet av hans arbeidsavtale med fylkeskommunen. I alt er det betalt ut kr 887 068 i godtgjøring til oppreisningsutvalget.

I tabell 14 fremgår administrative utgifter fordelt på det enkelte år.

Tabell 14   *Administrative utgifter fordelt på år (kroner)*

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 tom april	Sum
1 664 935	2 148 302	2 121 463	1 908 302	2 001 976	2 957 336	815 443	13 617 757

I henhold til samarbeidsavtalen mellom fylkeskommunen og den enkelte samarbeidskommune skal utgifter i forbindelse med saksbehandlingen fordeles forholdsmessig mellom fylkeskommunen og den kommune som har plasseringsansvaret i den enkelte sak. Fylkeskommunen dekket alle kostnader i forbindelse med planlegging og forberedelse av ordningen, inklusive kunngjøringer og informasjonsarbeid. Interne kostnader som telefonutgifter, porto og andre kontorkostnader har også vært dekket av fylkeskommunen. Det samme gjelder kommunikasjonstiltakene i søknadsperioden og det meste av etterarbeidet i forbindelse med avvikling av ordningen. De utgifter som er fordelt mellom fylkeskommunen og deltakende kommuner, er utgifter knyttet direkte til

søknadsbehandlingen, dvs ressursbruk i sekretariatet, utgifter til oppreisningsutvalg, faglig bistand mv. Fordelingen er basert på en årlig standardsats som har avspeilt gjennomsnittlig ressursbruk pr søknad som har vært behandlet det enkelte år. Den enkelte samarbeidskommune har refundert 50% av standardsatsen for det antall saker som er behandlet etter kommunens vedtekter. For saker som gjelder forhold før 1980 for Oppegård og Ski kommuner, er det lagt til grunn at kommunen dekker 100% av standardsatsen. Standardsatsen ble i 2013 beregnet til kr 52 000 pr sak. For perioden 2014 til og med 2017 har det vært lagt til grunn en standardsats på kr 60 000 pr sak, og for 2018 kr 50 000 pr sak. Administrative utgifter er fakturert samarbeidskommunene etterskuddsvis en gang i året.

I ett tilfelle ble den kommunale andel av administrative kostnader delt mellom Asker og Bærum fordi begge kommuner hadde hatt ansvar for søker i den perioden som var grunnlaget for oppreisningen.

Tabell 15 *Administrative utgifter refundert av samarbeidskommunene (kroner)*

Kommune	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Sum
Bærum	286 000	210 000	300 000	330 000	420 000	175 000	1 721 000
Asker	130 000	120 000	120 000	0	150 000	75 000	595 000
Ski	156 000	180 000	30 000	120 000	150 000	50 000	686 000
Oppegård	0	120 000	30 000	60 000	30 000	25 000	265 000
Sum	572 000	630 000	480 000	510 000	750 000	325 000	3 267 000

9.2 Saksbehandling

Sekretariatet skal etter vedtektene og i samsvar med god forvaltningsskikk gi nødvendig veiledning og hjelp til søkerne i søknadsprosessen.

Sekretariatet har lagt stor vekt på å ha kontakt med søkerne og skape tillit. Mange søkere har hatt en høy terskel for å gå til det skritt å søke om oppreisning, og måtte ta fram igjen vonde barndomsopplevelser, som de kanskje ikke har snakket med noen om før. Mange har fortsatt en vanskelig livssituasjon preget av en vanskelig barndom og ungdomstid, og de kan også ha dårlige erfaringer med offentlige instanser. For sekretariatet har det vært viktig å møte hver enkelt søker med respekt og empati og bistå dem gjennom hele søknadsprosessen.

Personer som kontaktet sekretariatet før de søkte, fikk informasjon om ordningen og

veiledning i forbindelse med søknadsprosessen. De søkerne som har ønsket det, har fått hjelp til å skrive egenerklæring. Som regel har det skjedd ved at søker har kommet til samtale i sekretariatet og fortalt sin historie, og sekretariatet har skrevet det ned i referats form. Mange har også fått veiledning på telefon mht utfylling av søknadsskjema og utforming av søknaden for øvrig. I tillegg har sekretariatet innkalt søkere til samtaler der det har vært nødvendig for å få fram tilstrekkelige opplysninger for å kunne behandle søknaden, eller søker har selv bedt om å få komme til en samtale. Noen søkere har fått hjelp til å utforme klage på vedtak. De fleste søkere har vært i kontakt med sekretariatet en eller flere ganger i løpet av søknadsprosessen, enten pr telefon eller ved personlig fremmøte.

Noen søkere har fremmet sin søknad gjennom organisasjoner som Stiftelsen Rettferd for Taperne, Gatejuristen, eller advokat/fullmektig, og har da fått noe bistand derfra.

Samtalene med søkerne har vært en viktig del av saksbehandlingen. I de fleste tilfeller har søkerne i samtalen kunnet supplere egenerklæringen og gi en mer nyansert og detaljert fremstilling av sine opplevelser, noe som har styrket deres sak.

Samtalene har i de aller fleste tilfeller vært gjennomført som en-til-en samtale mellom søker og en ansatt i sekretariatet. Noen ganger har søker møtt sammen med sin fullmektig, ektefelle eller en annen person søkeren har ønsket å ha med. Alle søkere som har møtt til samtale, har fått tilsendt referat fra samtalen til godkjenning.

I noen tilfeller har flere søkere vært plassert ved samme institusjon i samme tidsrom. Sekretariatet og oppreisningsutvalget har vektlagt at flere søkere har gitt sammenfallende opplysninger om miljøet, rutiner og omsorgssituasjonen ved en institusjon.

Ved behandling av den enkelte søknad innhentet sekretariatet dokumentasjon fra plasseringskommunens barnevernsarkiv. I mange saker var det i tillegg aktuelt å innhente dokumentasjon fra tilsynsmyndigheter, institusjonseiere, politiet, folkeregisteret, eller andre relevante instanser. Sekretariatet har hatt et godt samarbeid med kommunene og andre instanser, som har strukket seg langt for å fremskaffe den dokumentasjon som sekretariatet har bedt om.

I enkelte saker, særlig de eldste sakene, kan plasseringene og omsorgssituasjonen være dårlig dokumentert, eller dokumenter kan ha blitt borte. I nyere saker er beslutninger og barnevernets oppfølging stort sett godt dokumentert, og utfordringen har heller vært at den store mengden av dokumenter som finnes, har gjort saksbehandlingen svært tidkrevende.

På bakgrunn av søkers egenerklæring og øvrige dokumenter i saken utarbeidet

sekretariatet et saksfremlegg i den enkelte sak med begrunnet forslag til vedtak. Det samme ble gjort i klagesakene. Alle saker ble søkt belyst slik at oppreisningsutvalget hadde tilstrekkelig og relevant dokumentasjon som grunnlag for sine vedtak. Utformingen av saksfremleggene har fulgt en standard oppbygging, som har gitt en systematisk, ryddig og oversiktlig fremstilling. Dette har bidratt til likebehandling av søkerne og har lettet oppreisningsutvalgets arbeid. Mange søkere har også gitt uttrykk for at saken fremsto som grundig utredet av sekretariatet.

Saksfremlegget ble sendt oppreisningsutvalget 14 dager før utvalgsmøtet. Samtidig ble saksfremlegget i sin helhet sendt til søkeren for uttalelse. Mange søkere benyttet muligheten til å komme med kommentarer, og fikk noen ganger hjelp av sekretariatet til å skrive ned uttalelsen. Den skriftlige uttalelsen ble lagt fram som dokument i saken ved utvalgets behandling av saken. Enkelte ganger, hvis det kom fram nye eller korrigerende opplysninger, førte det til endring av vurderingen og utfallet i saken.

Oppreisningsutvalget har lagt vekt på å diskutere seg fram til enighet i sakene. Bare fire av sakene fremstår med dissens. Felles for disse sakene er at dissensen ikke gjelder om oppreisning skulle tilkjennes eller ikke, men hvilke kriterier som skulle legges til grunn for utmåling av oppreisningsbeløpet.

Spørsmålet om habilitet i forhold til forvaltningslovens regler har vært tatt opp og vurdert i enkelte saker med utgangspunkt i at et av utvalgets medlemmer har hatt kjennskap til søker eller kjente andre involverte i saken. I ett tilfelle valgte utvalgets leder å erklære seg inhabil og fratre ved behandling av saken.

Utbetaling til søkerne har skjedd ved at fylkeskommunen har forskuttert den samlede utbetalingen og sendt faktura til den aktuelle kommunen i etterkant. I tre tilfeller gjaldt oppreisningen forhold før 1980, og ble tilkjent bare på grunnlag av Ski kommunes vedtekt. I disse tilfellene har utbetaling skjedd direkte fra kommunen.

Søkere som er tilkjent oppreisning, har fått et brev med en uforbeholden unnskyldning undertegnet av ordføreren. Søkere som var plassert av en av samarbeidskommunene, har fått unnskyldningsbrev fra ordføreren i kommunen, mens for de øvrige kommunene i fylket er det fylkesordfører som har undertegnet unnskyldningsbrevet. Det vises til eksempel på unnskyldningsbrev i vedlegg 6 til denne rapport.

I henhold til vedtektens § 6, siste ledd skal saksbehandlingstiden normalt ikke overstige seks måneder. Sekretariatet har bestrebet seg på å følge opp denne saksbehandlingsfristen, men i perioder, særlig i 2017 og 2018, har det ikke vært mulig å holde saksbehandlingstiden innenfor målet om seks måneders saksbehandlingstid. De søkerne som har ventet utover seks måneder på å få behandlet sin sak, har fått melding om at saksbehandlingstiden ville bli overskredet. Tabellen nedenfor viser

saksbehandlingstiden det enkelte år.

Tabell 16 *Oversikt over utvikling i saksbehandlingstid*

År	Antall saker behandlet	Gj.snittlig behandl.tid (måneder)	Antall saker med over 6 måneders behandl.tid
2013	41	4,6	9
2014	34	5,4	6
2015	36	5,2	12
2016	27	4,9	6
2017	59	9,0	56
2018	19	15,3	19

De første årene lå gjennomsnittlig saksbehandlingstid innenfor fristen på seks måneder, men for enkelte søkere ble likevel saksbehandlingstiden overskredet. Det skyldtes at det i enkelte tilfeller tok lang tid å fremskaffe dokumentasjon, eller at det var vanskelig å få kontakt med søkeren.

Saksbehandlingstiden økte betydelig fra 2017, noe som hadde sammenheng med den store økningen i antall søknader den siste del av søknadsperioden høsten 2016. Selv med mer enn dobling av saksbehandlingskapasiteten i sekretariatet i 2017, var gjennomsnittlig saksbehandlingstid for de sist innkomne søknadene over 15 måneder.

9.3 Behandling av sensitive personopplysninger

Datatilsynet ga i september 2012 Akershus fylkeskommune konsesjon til å behandle personopplysninger i oppreisningsordningen. Som grunnlag for søknaden hadde sekretariatet lagt ned et omfattende arbeid med å utvikle rutiner og informasjonssikkerhetstiltak i henhold til personopplysningsloven og personopplysningsforskriften.

Sekretariatet har hatt rutiner for blant annet innhenting og håndtering av informasjon, saksbehandling/saksgang i oppreisningssakene, rutine for å sikre tilstrekkelige, relevante, korrekte og oppdaterte opplysninger, ivaretagelse av informasjonsplikten overfor søkerne og håndtering av innsynsbegjæringer. Rutinene ble samlet i et eget sikkerhetsdokument som også omfattet andre tiltak for å ivareta informasjonssikkerheten, blant annet fysisk sikring, bruk av informasjonsteknologi og sikring av IT-systemene.

I tillegg til rutinene ble det utarbeidet en rekke maler/standardbrev som har bidratt til likebehandling av søkerne og effektivisert saksbehandlingen.

Undervegs er det gjennomført flere risikovurderinger av informasjonssikkerheten i oppreisningsordningen. Risikoen for at sensitive personopplysninger skulle komme på avveie har blitt vurdert som svært lav.

Det er ikke registrert noen alvorlige hendelser der opplysninger har kommet på avveie ved at uautoriserte personer har fått tilgang til opplysningene. Det har imidlertid vært noen få avvik knyttet til postgang og feil/mangelfull adresse på brev fra sekretariatet. I ett slikt tilfelle hadde brevet vært åpnet da det kom i retur. Det kan ikke utelukkes at den som åpnet brevet fikk se søkers navn. I henhold til personopplysningsforskriften ble denne hendelsen innrapportert til Datatilsynet. Etter denne hendelsen ble rutinen for kvalitetssikring av adresse skjerpet.

9.4 Tilbud til søkerne

I henhold til vedtektene kan sekretariatet i særlige tilfeller innvilge dekning av rimelige utgifter til nødvendig faglig bistand i forbindelse med søknaden. Det har i noen tilfeller vært aktuelt å dekke utgifter til advokathjelp og til timer hos psykolog.

Når det gjelder utgifter til advokat, har utgangspunktet for sekretariatets vurdering vært at i henhold til vedtektene skal sekretariatet gi all nødvendig hjelp til søkerne for å fremme søknad. På denne bakgrunn har sekretariatet tolket «særlige tilfeller» til situasjoner der søker trengte advokathjelp fordi det av ulike grunner var vanskelig for søker å komme til sekretariatet, søkers helsemessige forhold eller lignende, eller søker hadde en fast advokat som han/hun hadde et særlig tillitsforhold til. Generelt har sekretariatet lagt til grunn at ved «særlige tilfeller», vil det kunne dekkes inntil sju timers arbeid. Kravene om dekning av advokatutgifter ble fremmet av advokaten og vanligvis behandlet av sekretariatet etter at søknaden om oppreisning var ferdigbehandlet av utvalget. Sekretariatet har innvilget dekning av advokatutgifter i sju saker. For å sikre likebehandling er det lagt til grunn en fast sats på kr 1 200 pluss mva. I alt er det betalt ut kr 80 655 til dekning av advokatutgifter.

Ved oppstart av oppreisningsordningen inngikk sekretariatet avtale med Senter for traumepsykologi AS i Oslo for å sikre at søkere som ønsket det, skulle få rask tilgang til psykologtjeneste i forbindelse med søknadsprosessen. Etter denne ordningen kunne sekretariatet be senteret ta kontakt med søker og tilby konsultasjon med psykolog. Avtalen med senteret sikret søker timeavtale i løpet av kort tid. I utgangspunktet ble timetallet for den enkelte søker satt til inntil 10 timer, og at de etter det eventuelt skulle få bistand til å få et tilbud innenfor det ordinære hjelpeapparatet. En del søkere hadde, eller hadde hatt, kontakt med psykolog eller andre behandlere innen det ordinære hjelpeapparatet, og for disse var det hensiktsmessig å opprettholde denne behandlingskontakten.

I alt har ti søkere vært til samtaler ved Senter for traumepsykologi. Antall timer for den enkelte søker har variert fra en til femten, med et gjennomsnitt på ca åtte timer. Som nevnt ovenfor ble det i utgangspunktet gitt tilbud om ti timer, men et par av søkerne har fått innvilget et høyere antall timer etter anbefaling fra traumesenteret. Tre av søkerne ble henvist til videre oppfølging i det ordinære hjelpeapparatet, og en gjenopptok kontakt med tidligere behandler.

Totalt er det utbetalt kr 91 200 til Senter for traumepsykologi AS. For søkere fra samarbeidskommunene er utgifter til advokat og/eller psykologtimer delt likt mellom fylkeskommunen og den aktuelle kommune. Tabellen nedenfor viser utgifter til advokat og psykologtimer dekket av fylkeskommunen og den enkelte samarbeidskommune.

Tabell 17 *Utgifter til advokat og psykologtimer dekket av fylkeskommunen og samarbeidskommunene (kroner)*

Utgifter dekket	AFK	Bærum	Asker	Ski	Sum
Advokat	53 265	8 640	8 250	10 500	80 655
Psykolog	62 400	16 200	7 800	4 800	91 200

9.5 Kunngjøring og informasjon om ordningen

Det er lagt stor vekt på å gjøre potensielle søkere kjent med ordningen og muligheten for å søke om oppreisning. Dette er utfordrende fordi aktuelle søkere kan bo spredt over hele landet eller utenfor landets grenser, og ikke alle i målgruppen forholder seg til tradisjonelle kunngjøringsarenaer. Oppreisningssekretariatet har lagt stor vekt på bredde og variasjon i informasjonsopplegget med sikte på å nå fram til flest mulig personer som ordningen er rettet mot, eller som kan bidra til å spre informasjonen videre. Sekretariatet har fått verdifull bistand fra fylkeskommunens kommunikasjonsstab i dette arbeidet.

Til åpning av ordningen ble det utarbeidet en informasjonsbrosjyre og et søknadsskjema som ble distribuert til et bredt spekter av instanser, som kunne tenkes å ha kontakt med mulige søkere. Her kan nevnes alle kommunene i Akershus ved servicekontor, bibliotek, NAV-kontor, barnevernskontor og kommunelege/helsestasjon. Videre ble brosjyre og søknadsskjema sendt alle institusjoner innen kriminalomsorgen i Østlandsområdet, studentsamskipnader i Oslo og Akershus, alle videregående skoler i Akershus, veiledningssentrene i Akershus, fylkeskommunale tannklinikker i Akershus, psykologer og psykiatere med refusjonsavtale i Oslo og Akershus, behandlende institusjoner innen psykisk helsevern i Oslo og Akershus, Oslo kommune ved alle bydelsadministrasjoner,

NAV-kontor og barnevernskontor. Informasjonsmaterieell er også distribuert til aktuelle organisasjoner som Stiftelsen Rettferd for taperne, Landsforeningen for barnevernsbarn, Frelsesarmeen, Blå Kors, Kirkens bymisjon m fl. UD har bistått med å få informasjon lagt ut på nettsiden til alle utenriksstasjoner. En del sjømannskirker har fått brosjyrer og søknadsskjema.

Ved åpningen ble det annonsert i alle lokalavisene i Akershus og i VG. Annonsering i lokalavisene ble gjentatt våren 2013, høsten 2014 og høsten 2015. Fra våren 2013 hadde oppreisningsordningen en annonse liggende på TV2 tekst-TV fram til søknadsfristen utløp.

Det er sendt pressemeldinger i forbindelse med åpning av ordningen i 2012, høsten 2013, og på nytt høsten 2014 for å informere om forlenget søknadsfrist. Media har vist interesse for saken og videreformidlet informasjon. Tidligere og nåværende fylkesordførere, sekretariatsleder og et av utvalgets medlemmer har ved ulike anledninger vært intervjuet på Østlandssendingen.

Det er lagt ut informasjon lett tilgjengelig på fylkeskommunens og de samarbeidende kommunenes hjemmeside med link til søknadsskjema og til vedtektene. Også noen av de andre kommunene i Akershus har lagt ut informasjon på sine hjemmesider. I tillegg ble det opprettet et eget nettsted, www.etverdigliv.no der en kom direkte til informasjon om ordningen, søknadsskjema mv.

I begynnelsen av oktober 2013 ble det lansert en informasjonskampanje om ordningen på facebook basert på en kort film med intervju med en ungdom som hadde vært under barnevernets omsorg. Filmen ble lagt ut på nytt høsten 2014 i forbindelse med forlengelse av søknadsfristen, og igjen høsten 2015 da det var ett år igjen av søknadsfristen. Det ble også lagt ut annonser på facebook høsten 2015 og 2016. Bruken av facebook var et vellykket informasjonstiltak, og informasjonen nådde bredt ut. Filmen ble delt og spredd i sosiale nettverk, og det ble registrert i alt 93 000 visninger av filmen.

I januar/februar 2014 besøkte sekretariatet alle kommunene i Akershus og hengte opp plakater og la ut informasjonsmaterieell på kommunale servicekontor, barnevernskontor, NAV, bibliotek mv. Dette ble gjentatt høsten 2014 med informasjon om ny søknadsfrist, og på nytt høsten 2015 med påminnelse om at det var ett år igjen av fristen. I august/september 2016 ble det sendt ut nye plakater med fokus på søknadsfristen til de instanser som hadde mottatt informasjonsmaterieell om ordningen tidligere.

Arbeidet med informasjon om ordningen har vært en kontinuerlig oppgave, som har hatt høy prioritet.

10. Oppreisningsutvalgets erfaringer med ordningen

Ordningens virkeperiode

Tidsmessig går oppreisningsordningen i Akershus langt opp mot vår tid, og kan anses som en oppreisningsordning for en moderne tid innen barnevernet. Ressurser og kompetanse antas å ha stor betydning for forekomst av kritikkverdige forhold for barnevernsbarna. Selv om det har skjedd en betydelig utvikling både faglig og ressursmessig innen barnevernet, viser erfaringen at det fortsatt forekommer alvorlig svikt i omsorgen for barn under barnevernets ansvar. Det kan nevnes at oppreisningsutvalget har mottatt søknader fra personer som har alvorlige anførsler knyttet til plasseringer også etter 2003.

Oppreisningsutvalget vil understreke at kvalitetssikring av barnevernstiltakene og et godt utbygd og kvalifisert tilsynsapparat er viktig for å forebygge kritikkverdige forhold i barnevernet, og at dette må gis høy prioritet også i fremtiden.

Plasseringsvilkåret

For å bli tilkjent oppreisning, er det et grunnleggende krav i den fylkeskommunale oppreisningsvedtekten at søker har vært plassert av barnevernet i en Akershus-kommune i perioden 01.01.1980 til 31.12.2003. De fire samarbeidskommunene har tilsvarende krav om at barnevernet i den aktuelle kommunen må ha hatt ansvaret for plasseringen i den perioden som er fastsatt i vedtektene. Det kommunale barnevernets ansvar for plasseringen er et grunnleggende vilkår for å bli tilkjent oppreisning. Dette er hovedregelen i alle kommunale/fylkeskommunale oppreisningsordninger for tidligere barnevernsbarn.

Videre presiserer vedtektene at plasseringen må ha vært foretatt med hjemmel i barnevernloven. Denne bestemmelsen har gitt noen tolkningsutfordringer når det gjelder opphold på institusjoner innenfor barne- og ungdomspsykiatrien. Ved disse institusjonene skjer innleggelse med hjemmel i lov om psykisk helsevern etter beslutning ved den aktuelle institusjonen. I mange tilfeller har barneverntjenesten søkt om plass, og i noen tilfeller har også barnevernet overtatt omsorgen for barnet/ungdommen før innleggelse i barne- og ungdomspsykiatrisk institusjon. I tilfeller der barnevernet har hatt en aktiv rolle i forbindelse med søknadsprosessen og under oppholdet ved en institusjon innen psykisk helsevern, har oppreisningsutvalget lagt til grunn at oppholdet omfattes av oppreisningsordningen. Der det er dokumentert at barnevernet ikke har medvirket ved innsøking eller under oppholdet, har oppreisningsutvalget lagt til grunn at oppholdet ikke omfattes av oppreisningsordningen. Jf også drøfting under punkt 5 om utvalgets behandling av søknadene.

Denne avgrensingen har ført til at personer som har vært på samme institusjon, har blitt behandlet ulikt ut fra hvilken instans som sto bak innsøkingen/plasseringen. Oppreisningsutvalget har forståelse for at dette kan oppleves som urettferdig for dem som faller utenfor oppreisningsordningen. Utvalget viser til at de kommunale/fylkeskommunale oppreisningsordningene for tidligere barnevernsbarn har en spesiell bakgrunn og begrunnelse knyttet opp til barnevernets ansvar for plasseringer med hjemmel i barnevernsloven. Oppreisningsutvalget vil også presisere at utvalget har lagt til grunn en utvidet tolkning av vedtektene ved å inkludere opphold på institusjoner innen psykisk helsevern i de tilfeller barnevernet hadde en aktiv rolle.

En annen viktig avgrensning gjelder tilfeller der søker har anført manglende eller mangelfull inngripen i hjemmet fra barnevernets side. Flere søkere har gitt uttrykk for sterk kritikk av barnevernet fordi de ikke grep inn med plassering utenfor hjemmet, til tross for at barneverntjenesten visste om problemene. Det er forståelig at dette kan oppleves som et svik fra barnevernets side, og at søkeren mener at slike forhold burde gi grunnlag for oppreisning. Vedtektene for oppreisningsordningen tar imidlertid ikke sikte på å tilkjenne oppreisning for enhver feil som er begått av barnevernet. De kommunale/fylkeskommunale oppreisningsordningene for tidligere barnevernsbarn har sin bakgrunn i uverdige forhold som ble avdekket ved mange barnehjem, spesialskoler og ungdomshjem. Felles for disse ordningene er at de er rettet inn mot personer som har opplevd overgrep og/eller omsorgssvikt mens de var plassert utenfor hjemmet av barnevernet. Slik avgrensning kan være vanskelig å forstå eller akseptere for personer som føler at manglende inngripen fra barnevernets side førte til at de fikk en svært vanskelig barndom.

Det fremgår av denne gjennomgangen at den relativt høye andelen avslag på søknader om oppreisning har sammenheng med avgrensning av ordningens målgruppe slik den er definert i vedtektene. I informasjon om ordningen er avgrensning av målgruppen og virkeperiode for ordningen fremhevet og tydelig kommunisert, men dette er informasjon som det kan være vanskelig å nå fram med. Noen søkere kan også ha hatt et ønske om å få sin sak vurdert, selv om de var klar over vedtektenes bestemmelse om formål og målgruppe.

Ungdomskollektiver på 1990 og 2000-tallet

I søknader om oppreisning som gjelder perioden fra om lag 1990 og utover, er det mange søkere som har begrunnet søknaden om oppreisning med den behandling de fikk på enkelte ungdomshjem eller ungdomskollektiver. Flere ungdommer har blant annet kritisert gjennomføringen av skjermings- eller motivasjonsturer, som en del av disse institusjonene brukte i sin oppfølging av ungdommer som ikke innordnet seg institusjonens opplegg og rutiner.

I saker som oppreisningsutvalget har behandlet, har det fremkommet opplysninger om at barn/ungdom under skjermingsturene ble utsatt for inngripende tvang, kontrolltiltak og isolering, samtidig som skjermingsoppholdet ofte innebar stor grad av usikkerhet og uforutsigbarhet. Siden slike skjermingsturer ofte ble brukt etter at en ungdom hadde brutt institusjonens regler, oppfattet ungdommen gjennomføringen som en straffereaksjon fra institusjonens side. De ansatte kunne også bruke trussel om å sende en ungdom på skjermingstur dersom han/hun ikke innordnet seg institusjonens regler. Ofte ble ungdommen tvunget med på slike turer uten at de fikk noen opplysninger om hvor de skulle, innholdet i oppholdet, hvor lenge turen skulle vare, og om ungdommen eventuelt selv kunne påvirke varigheten av oppholdet. Noen ganger kunne skjermingsturene innebære unødige fysiske anstrengelser langt utover det ungdommen var trent for, eller psykiske belastninger som lite mat, at de ikke fikk lov til å snakke, ble låst inne og lignende kontrolltiltak.

Ved noen institusjoner ble tilsvarende opplegg som ved skjermingsturer systematisk brukt på innkjøringsleir ved starten av oppholdet. Enkelte ungdommer har fortalt om fysiske og psykiske belastninger på fjelltureturer som utsatte dem for risiko, for eksempel at de måtte overnatte alene i telt i streng kulde langt fra resten av gruppen. Noen har fortalt at de måtte gjennomføre flere dagers tur selv om de hadde pådratt seg skader i form forfrysninger eller smertefulle gnagsår. De fleste av disse ungdommene hadde i utgangspunktet store rus- og atferdsproblemer og hadde liten eller ingen erfaring med friluftsliv og fysiske utfordringer under slike forhold.

Ved en institusjon har det kommet fram opplysninger om at det i stedet for innkjøringsleir, ble brukt rutinemessig isolasjon av ungdommene når de kom til institusjonen. Slik isolasjon foregikk på et eget rom kalt «slusa», og kunne vare fra ½ døgn til opp mot en uke.

Etter at flere ungdommer klagde til tilsynsmyndigheten, var det flere fylkesmenn som sammen med Bufetat tok opp barnevernsinstitusjonenes praksis med skjermingsturer. Fra ca år 2000 ble faglige og etiske problemstillinger knyttet til institusjonenes gjennomføring av skjermingsturer drøftet av tilsynsmyndighetene og i fagmiljøet. Noen institusjoner ble pålagt å endre opplegget, eller slutte med skjermingsturer i den form de hadde blitt gjennomført.

Det fremkommer av dokumentasjon oppreisningssekretariatet har innhentet, at tilsyns- og godkjenningmyndigheten ikke prinsipielt var imot at institusjonene brukte skjermingsturer som en del av behandlingsopplegget for de mest utsatte ungdommene, men var opptatt av hvordan forberedelse, innhold og opplegg for turene var. Tilsyns- og godkjenningmyndigheten hadde forståelse for at på en institusjon med mange beboere samlet under samme tak, ville det oppstå situasjoner der enkeltbeboere burde kunne tas ut av fellesskapet av hensyn til sin egen utvikling,

eller av hensyn til øvrige beboere. Det kunne for eksempel dreie seg om rusepisoder, rømningsatferd, annen asosial atferd eller negativ påvirkning på andre beboere. Formålet med skjermingsturen måtte da være å motivere og bearbeide ungdommen til atferdsendring, slik at ungdommen kunne komme tilbake til fellesskapet og fortsette utviklingsprosessen der. Fra tilsyns- og godkjenningmyndigheten ble det understreket at skjermings-/motivasjonsturer bare måtte gjennomføres med samtykke fra den aktuelle ungdommen, og på en måte som var etisk forsvarlig og måtte ikke ha elementer som ga opplevelse av straff, isolasjon eller fysisk refs.

Oppreisningsutvalget vil understreke at enkelte ungdommer også har fortalt om skjermingsturer som ble gjennomført på en god måte, og som de selv har gitt uttrykk for å ha hatt stor nytte av. Flere søkere har likevel fortalt om skjermingsturer som klart bryter med det som var akseptable og lovlige tvangstiltak. Selv om tilsyns- og godkjenningmyndigheten grep inn overfor enkelte institusjoner, er det oppreisningsutvalgets inntrykk at en uakseptabel praksis fortsatte ved flere institusjoner også etter oppreisningsordningens virkeperiode.

Overgrep mellom barn

I flere saker som oppreisningsutvalget har behandlet, har søkere fortalt om overgrep mellom barn på barnevernsinstitusjoner. Oppreisningsutvalget vil særlig trekke fram risikoen for seksuelle overgrep mellom barn. Utvalget har fått kjennskap til flere tilfeller ved institusjoner med stor spredning i alder, der eldre ungdommer har misbrukt yngre barn. Både gutter og jenter har fortalt om slike overgrep. Fra ungdomsinstitusjoner har utvalget flere eksempler på at unge jenter som var plassert sammen med eldre gutter, eller bodde på rom alene langt unna de voksnes tilsyn, kunne bli utsatt for seksuelle overgrep.

Utvalget har et inntrykk av at ansatte ved enkelte institusjoner har vært for lite oppmerksomme på risikoen for at større barn og ungdommer kan utsette andre barn for seksuelt misbruk. Utvalget har også erfart gjennom det søkere har fortalt, at barn som har vært utsatt for overgrep fra andre barn/ungdommer, ikke har blitt godt nok ivaretatt etterpå av de voksne på institusjonen. Flere søkere har fortalt at slike hendelser ble bagatellisert og dysset ned, og ikke snakket om.

Selv om de tilfeller som oppreisningsutvalget er kjent med, ligger noen år tilbake i tid, er det likevel grunn til å anta at overgrep og misbruk mellom barn, fortsatt kan skje. Oppreisningsutvalget vil derfor understreke betydningen av at ansatte ved barnevernsinstitusjonene og tilsynsmyndighetene også i fremtiden er oppmerksomme på risikoen for seksuelle overgrep mellom barn og ungdommer. Det er også særdeles viktig å ha gode opplegg og rutiner for å ivareta barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep

fra andre barn/ungdommer.

Mulighet til å si fra om overgrep

Flere av de barna og ungdommene som har vært utsatt for overgrep eller hatt alvorlige mangler i omsorgssituasjonen, har gitt uttrykk for at de ikke hadde noen voksne som de kunne fortelle det til, eller de ble ikke trodd når de fortalte om kritikkverdige forhold. Flere av søkerne har gitt uttrykk for at de ikke ville si noe til tilsynsfører fordi de ikke hadde tillit til tilsynsføreren eller til voksne generelt. Noen av barna har fortalt at de kunne bli beskyldt for å lyve og bli straffet av fosterforeldrene hvis de tok opp problemene med tilsynsfører eller en ansatt i barnevernet. Oppreisningsutvalget har også kjennskap til at barn og ungdommer kunne bli møtt med tilsvarende reaksjoner fra ledere og ansatte på enkelte institusjoner, hvis de kritiserte forholdene der. Det er også eksempler på at ledere frarådet at overgrep ble anmeldt til politiet.

Det er et stort problem for barnevernet hvis barn opplever at de ikke har mulighet til å si fra om overgrep eller andre kritikkverdige forhold. Selv om det innen barnevernet er bygd opp systemer med kontaktpersoner og tilsynsordninger, er det likevel ikke alltid slik at det fungerer i praksis for det enkelte barn.

I arbeidslivet og på andre områder av samfunnet er det i dag stor oppmerksomhet på muligheten for varsling og ivaretagelse av varslere. Det er all grunn til å vurdere om barnevernsbarnas mulighet til å si fra om overgrep eller andre kritikkverdige forhold er gode nok.

11. Avslutning

Akershus fylkeskommune og de fire samarbeidskommunene ønsket med oppreisningsordningen å ta et moralsk ansvar for og gi en uforbeholden unnskyldning til personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt mens de var plassert av barnevernet.

Oppreisningsutvalget har gjennom behandlingen av søknadene erfart at det har skjedd alvorlige overgrep og omsorgssvikt i hele den perioden oppreisningsordningen gjelder for. For svært mange har den vanskelige oppveksten fått sosiale og helsemessige konsekvenser senere i livet.

Mange søkere har gitt uttrykk for at det å få en oppreisning oppleves som en anerkjennelse av en vanskelig barndom og senere voksenliv, og at det offentlige med dette tar et ansvar for urett som har skjedd. Flere har gitt uttrykk for at det å bli trodd og få en unnskyldning fra det offentlige er viktigere enn pengebeløpet de har mottatt.

Samtidig har flere av de som har fått avslag, gitt uttrykk for at de har opplevd det som svært urimelig, og de føler seg urettferdig behandlet igjen.

Oppreisningsordningen i Akershus er basert på samme prinsipper og med tilsvarende avgrensninger som andre kommunale/fylkeskommunale oppreisningsordninger. For oppreisningsutvalget har dette vært et regelverk som det har vært ryddig og greit å forholde seg til, men utvalget har forståelse for at målgruppens avgrensning kan være vanskelig å forstå, og kan av noen oppleves som urettferdig.

Det har skjedd store forandringer og forbedringer innenfor barnevernet de siste tiårene både med hensyn til kompetanse og ressurser for øvrig. Erfaringen viser at barn under barnevernets ansvar likevel kan bli utsatt for overgrep eller andre kritikkverdige forhold. Oppreisningsutvalget vil understreke betydningen av at det også i fremtiden vises årvåkenhet med hensyn til systemsvikt, kompetanse og holdninger hos de som settes til å ha ansvar for barnevernsbarn. Utvalget vil også fremheve tilsynsapparatets rolle i å avdekke kritikkverdige forhold og bidra til en positiv utvikling både for det enkelte barn og barnevernstiltakene generelt.

Oppreisningsutvalget håper at erfaringene fra oppreisningsordningen i Akershus og øvrige kommunale/fylkeskommunale oppreisningsordninger kan bidra til videre positiv utvikling av barnevernet.

